

34903
BIBLIOTECA SOCIALISTĂ

KARL MARX

SCHIȚĂ BIOGRAFICĂ

DE

Dr. OTTOI-CALIN

EDIȚIA IV-a

**FOND
N. DELEANU**

EDITURA PARTIDULUI SOCIAL-DEMOCRAT

1945

BIBLIOTECA SOCIALISTĂ

KARL MARX

SCHIȚĂ BIOGRAFICĂ

DE

Dr. OTTOI-CALIN

FOND
N. DELEANU

EDIȚIA IV-a

304114

ASD

EDITURA PARTIDULUI SOCIAL-DEMOCRAT

1945

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA II 313 220

419/05

B.C.U. Bucuresti

C20052097

~~Institutul de Studii Historice și Social-Politice
de pe lângă Universitatea din București
BIBLIOTECA DOCUMENTARĂ~~

~~Inventar nr. 56.324 / 70~~

Un sfert de veac se împlinește la 14 Martie al acestui an *) de când a încetat din viață cel mai mare luptător al proletariatului, acela care a încheiat prima mișcare de clasă a muncitorimii și a luminat bazele ei științifice — Karl Marx. Proletariatul internațional, pregătindu-se pentru sărbătorirea celei de a 25-a aniversări a morții lui Marx, aduce din nou memoriei sale prinusul de recunoștință și admirație și, reamintind viața și faptele marelui său apostol, el caută a le face cunoscute la cât mai mulți, spre a servi de încurajare „luptătorilor bătrâni și de pildă celor tineri”. Rândurile cari urmează au aceeași menire.

I.

Karl Marx se născu în Trier, oraș din regiunea Rinului (Germania vestică) la 5 Mai 1818. Tatăl său, evreu de origină, trecut apoi la creștinism, a fost notar, avocat și funcționar al statului. El era om talentat, foarte cetit și pătruns de ideile veacului al XVIII-lea; totuși nu era deloc revoluționar și privea plin de grijă la primele manifestări ale revoluționarismului fiului său. Mama sa era de origină evreică din Olanda. Copilăria și-o petrecu Marx în casa părintească, cum și în cea a consilierului de regență Ludwig von Westphalen, un prieten intim al familiei; aici își găsi primii tovarăși de joc, pe Jenny — care mai târziu îi deveni soție — și pe Edgard von Westphalen. Prima educație și odată cu aceasta dorul de învățătură, le primi dela tatăl său și dela tatăl viitoarei sale soții. Acesta din urmă îi insuflă dragostea pentru

*) Ediția I-a a acestei lucrări a apărut în 1908.

școala romantică, iar cel dintâi îl învăță să prețuiască pe Voltaire și pe Racine. Copil încă, Marx era iubit de camarazii săi de școală pentru veșnica lui dispoziție de a-i întovărăși în cele mai aventuroase isprăvi, și temut din cauza spiritului său mușcător. După ce termină cursurile pregătitoare, urmă la universitățile din Bonn și Berlin, unde, pentru a face pe placul tatălui său, studiază o bucată de vreme dreptul, apoi istoria și filozofia de dragul său însuși. În toamna anului 1836 se logodește cu tovarășa sa de copilărie, Jenny von Westphalen, dar care de abia după 7 ani, la 1843, putu deveni tovarășa sa de viață, o tovarășă atât de inteligentă și de curajoasă, cum rar a găsit-o un luptător revoluționar.

În 1842, odată studiile terminate, Marx avu de gând să se stabilească ca docent de filozofie la Universitatea din Bonn; dar renunță curând la acest plan, pentru a se arunca deadreptul în domeniul unei activități, către care natura sa îl împingea — activitatea politică. Talentul lui extraordinar este curând recunoscut și, deabia în vârstă de 24 ani, e pus în capul redacției ziarului „*Rheinische Zeitung*”. Aci avu mult de luptat cu nemiloasa cenzură a Germaniei. Dar, oricât de pătrunzători erau ochii cenzorilor, ei nu puteau împiedeca să se strecoare, sub o formă ascunsă, ideile lui Marx; ceea ce aduse după sine înlocuirea unui cenzor prin altul mai pătrunzător, supunerea ziarului la o dublă cenzură și în cele din urmă oprirea lui cu desăvârșire. „*Rheinische Zeitung*” nu durase nici un singur an, din toamna anului 1842 până în Martie 1843.

Marx se strămută atunci la Paris, unde, împreună cu Arnold Ruge, scoate „*Deutsch-Französische Jahrbuecher*”, în care își publică primele două studii mai însemnate asupra „*Filozofiei dreptului lui Hegel*” și asupra „*Chestiei evreești*”. Deja în aceste scrieri se oglindește viitorul Marx, cu toată puterea sa de studiu și de pătrundere a fenomenelor sociale. Chestiunea evreiască el o concepe ca o chestiune economică și vede emanciparea evreilor numai odată cu eliberarea tuturor oamenilor și națiunilor de sub capitalism. Iar „*Filozofia dreptului lui Hegel*” înfățișează eșirea pentru totdeauna a lui Marx din domeniul filozofiei idealiste, în

drumul larg și real al faptelor, care-l duce direct la socialism.

Pe timpul șederii sale la Paris făcu cunoștință cu **Friedrich Engels**, care în timpul cât stătuse în Anglia, căpătase și el o concepție materialistă despre lume și viață și se liberase de acum de filozofia hegeliană. Calitățile sufletești ale acestor doi bărbați, cu toată deosebirea dintre dânsule, se potriveau și se complectau așa de bine unele pe altele, încât legară între Marx și Engels acea prietenie în muncă și în activitatea politică și științifică, care dură fără nici o clintire până la moartea lor. Prin contopirea neobișnuitei lor puteri, fu dată posibilitatea unei manifestări cât mai felurite și mai complecte a fiecăreia din ele. Și, ca o pecetluire a pactului lor frățesc, scriseră împreună „**Sfânta familie**”, care, după Engels, „este o critică satirică a unei ultime forme, în care se ascunse idealismul filozofic german de atunci”. Tot pe timpul șederii la Paris și după încetarea apariției lui „D. F. J.”, Marx împreună cu Engels și Heine colaboră la „**Vorwärts**” din acelaș oraș. Curând însă fu nevoit să părăsească capitala Franței, căci energica critică, ce neîncetat o ducea contra guvernului prusac, îi atrase ura și răzburarea acestuia. Guizot, atotputernicul ministru de pe atunci, făcu pe plac guvernului de peste Rin și Marx e alungat din Franța.

Din Paris pleacă la Bruxelles, unde ajută la formarea unei societăți muncitorești, redactă „**Deutsche Brusseler Zeitung**” și își continuă studiile economice de cari se ocupase la Paris. În 1846 scrie, în contra cărții lui Proudhon: „**Filozofia mizeriei**”, critica sa: „**Mizeria filozofiei**”, în care Marx ne apare de acum în toată puterea. La Bruxelles, Marx intră, împreună cu Engels și cu toți prietenii lor, în Bundul Comunist. Bundul acesta fusese fondat încă în anul 1836 de către refugiații germani din Paris. „Până la intrarea lui Marx o asociație mai mult sau mai puțin conspirativă, Bundul se transformă într'o simplă organizație, secretă de nevoie, pentru propaganda comunistă — **prima organizație a partidului social-democrat german**. Bundul exista pretutindeni unde existau societăți muncitorești germane; aproape în toate societățile germane din Anglia, Belgia, Franța și Elveția și în multe societăți din Germania, conducătorii erau membrii de-ai

Bundului, și partea Bundului în apariția mișcării muncitorești germane, era foarte însemnată. Pe lângă aceasta, Bundul nostru era primul, care relevă caracterul internațional al întregii mișcări muncitorești, și avea ca membri activi, englezi, belgieni, unguri, poloni și organiza mai cu seamă în Londra întruniri muncitorești internaționale”. (Engels). Transformarea Bundului se înfăptui la congresele ținute în 1847. Cel din urmă hotărî publicarea unui manifest, care să cuprindă principiile fundamentale ale partidului și redactarea lui fu încredințată lui Marx și Engels. „Manifestul Partidului Comunist”*) apărui în 1848, puțin înaintea revoluției din Februarie. Intru aceasta guvernul prusac nu slăbea de loc persecuția îndreptată în contra lui Marx. Incercările făcute de el spre a convinge guvernul belgian, ca să interzică ospitalitatea acordată incomodului Marx, fără succes la început, reușesc, în fine să-și ajungă scopul și Marx este expulzat din Belgia. El aleargă atunci înapoi la Paris, unde, în 22 Februarie, se reaprinse focul revoluționar. Aici, cuprins de furtuna evenimentelor, se aruncă deadreptul în vâltoarea luptei. Nu rămase însă mult timp aici. Știri importante din Germania îl cheamă înapoi în patrie, și în Martie se stabilește în Köln, în scopul de-a reîncepe redactarea și activitatea organului suprimat acum 5 ani, „Rheinische Zeitung”. Impreună cu Engels, Wilhelm Wolff**), Ferdinand Wolff, Ernst Dronke, Freiligrath și Weerth, Marx formează cel mai ales comitet de redacție din Germania și „Neue Rheinische Zeitung” se pune la dispoziția interesului proletariatului, avântându-se cu curaj în contra puterilor reacționare din patrie. În zadar ziarele burgheze denunțau cu îndignare îndrăzneala fără margini cu care „N. R. Z.” ataca tot ce era „sfânt” — ziarul își urma regulat mersul, iar popularitatea și răspândirea sa creșteau odată cu atacurile burgheziei. Comitetul de redacție e adus de două ori înaintea juraților, pentru îndemn la revoltă și de două ori este achitat. În 19 Mai 1849 însă, după ce revoltele din aceiași

*) Apărut și în Editura Partidului Social-Democrat.

***) Acestuia, mort în exil la Manchester în 1864, îi este închinat volumul I al „Capitalului”.

Iună sunt răpuse cu ajutorul trupelor, guvernul interzice apariția „N. R. Z.”, după o durată de aproape un an: 1 Iunie 1848—19 Mai 1849.

Revoluția odată căzută, nu mai era deocamdată loc pentru o activitate în patrie. Marx pleacă la Paris, unde burghezimea radicală pregătea o „mare acțiune” în contra celei dictatoriale. Dar și această acțiune căzu, căci burghezia nu poate face nimic fără proletariat, iar proletariatul cel mai valoros căzuse în Iunie 1848, sau fusese condamnat la „ghilotina seacă”. Guvernul francez interzice pentru a doua oară lui Marx de-a rămâne la Paris sau în restul Franței, în afară de Bretania. Atunci, după șapte ani de viață plină de neliniștea alungărilor dintr’o țară în alta, Marx se stabili la Londra, de unde se putea supraveghea, mai bine decât din ori-care punct, toată mișcarea politică și economică din lume. Aci găsi el în toată dezvoltarea lor elementele sistemului economic, pe care trebuia să-l cristalizeze în opera sa fundamentală: „**Capitalul**”. În 1850 face încă o încercare de-a reînvia „N. R. Z.”, sub formă de revistă, dar din cauza împrejurărilor nefavorabile, trebui să renunțe la acest proiect. În 1852 scrie „**Le dix-huit Brumaire de Louis Bonaparte**”, cea mai sângeroasă bătălie adusă loviturii de stat din 2 Decembrie 1852. Un an mai târziu are loc desființarea Bundului Comunist, care se termină cu procesul comunist din Köln și cu condamnarea celor acuzați. Marx scrie cu această ocaziune „**Destăinuiri asupra procesului comunist din Köln, 1853**”. Apoi se dădu cu totul publicisticii și studiilor științifice. Împreună cu David Urquhart scrie articole de ziar și foi volante, prin cari divulgă toate negliabiile diplomației centrale și apusene și-și bate joc de ele. Colaborator regulat la „New-York Tribune”, el scrie o lungă serie de articole asupra relațiilor economice și a chestiunilor politice. În 1859 apăru „**Critica economiei politice**”, prima publicare a teoriei valorii marxiste.

În timpul acesta, Bonaparte, care devenise semi-zeul burgheziei internaționale, declară război Austriei, pentru a sprijini liberarea Italiei, ațișându-se astfel ca purtător al ideilor democratice. Guvernul prusac, care voia să-și întindă teritoriul în dauna Austriei, încearcă să exploateze pornirea burgheziei liberale

din Prusia. Marx se vede din nou atras în politică de către aceste elemente și, prin jurnalul „**Poporul**”, desveli toate planurile ascunse ale guvernului prusac și scopurile imperiului francez. Un consilier de regență, Carl Vogt, atins fiind cu această ocazie, răspunde printr'o scrisoare veninoasă și plină de batjocură. Aceasta atrage după sine o scriere a lui Marx „**Domnul Vogt**”, care pe lângă că este o splendidă polemică, e în acelaș timp o analiză perfecă a acelei epoci.

Odată cu desvoltarea capitalismului se pregătește cu vremea, în țările mai înaintate din Europa, și terenul necesar unei mișcări muncitorești independente. În Anglia chartismul căzuse, iar Trades-unionismul nu mai ajungea lucrătorilor înaintați. În Franța, spiritul revoluționar domolit pentru moment, reînviă. Iar în Germania muncitorimea redeșteptată de către Lassalle, elev al lui Marx, începuse a cunoaște importanța unei organizațiuni de clasă și a unui partid politic independent. Marx văzu astfel momentul venit, când era posibilă crearea unei asociațiuni, care să cuprindă mișcărilor muncitorești din întreaga lume și care să dea o direcție unică acestor mișcări. Ocaziunea se prezentă. La 28 Aprilie 1863 avu loc la Londra un mare meeting de simpatie pentru Polonia, subjugată de Rusia în unire cu Prusia. La acest meeting, la care luară parte reprezentanții muncitorimii diferitelor națiuni, fu emisă ideea creării unei „Asociațiuni internaționale a muncitorilor”. Această idee, reînviată în 22 Iunie la un meeting identic, deveni și mai agreată, și în Aprilie 1864 avu loc o conferință de deputațiuni muncitorești din Franța, Germania, Polonia, Anglia și America, la care se hotărăște fondarea **Asociațiunii** și convocarea în acest scop a unui meeting cu delegați internaționali, iar Marx fu însărcinat cu lucrările pregătitoare. În 28 Septembrie 1864 **Internaționala** este fondată, pe baza **Adresei inaugurale**, a programului și a statutului întocmite de Marx. Ea fu ecoul strigătului: „**Proletari din toate țările uniți-vă**”, scos înainte cu 16 ani, cu ocazia publicării **Manifestului Comunist**. Acum începu pentru Marx o nouă muncă. El trebuia să supravegheze de aproape mersul noii organizațiuni și s'o ferească de a cădea pradă făuritorilor de utopii și organizatorilor de revoluții. Des-

brăcând **Internaționala** de orice haină conspirativă, Marx trebuia s'o prefacă într'o organizație, care, conducându-se în toate acțiunile sale de principiiile socialismului științific, să vadă realizarea emancipării clasei muncitoare izvorând din însăși forțele sociale ale epocii capitaliste și din conștiința și lupta de clasă a proletariatului. Acest rol de conducător, de călăuză a mișcării proletare, fu de acum înainte preocuparea de căpetenie a lui Marx. Neobosit a stat de strajă și a condus toată viața sa primii pași ai mișcării proletare.

În același timp însă, când nu era absorbit de activitatea practică a Internaționalei, el nu trebuia să uite marea operă începută, armele științifice, pe cari trebuia să le făurească clasei muncitoare — „**Capitalul**”. În 1867 apăru primul volum al acestei lucrări. În afară de câțiva prieteni și tovarăși de partid, foarte puțin au fost aceia cari au judecat valoarea acestei lucrări; a trebuit ca timpul să deschidă ochii lumii științifice, pentru ca încetul cu încetul — ca toate operele mari — ea să-și dea seama de uriașa forță de gândire cristalizată într'însa și de mărimea sferei de studiu, pe care o îmbrățișează.

Trei ani mai târziu, în 1870, izbucni războiul germano-francez. În timp ce lupta fratricidă își continuă mersul, Marx cu o pătrundere uimitoare, judeca lucrurile și legătura dintre ele, până în cea mai adâncă a lor intimitate și prevăzu cu exactitate consecințele politice de anexare a Germaniei într'o scriere publicată în „**Manifestul din Braunschweig**”. Lucrătorii francezi, cari protestaseră împreună cu cei germani, în contra războiului, se văzură nevoiți acum, când el luase din partea Prusiei caracterul unui război de cucerire, a lua conducerea apărării în mâinile lor. Patria, trădată de Thiers și de toată șleahța „patrioților” săi, o apărau acum lucrătorii, „cei fără patrie”. Atunci, când burghezia temându-se de-o înarmare a poporului muncitor, predase țara lui Bismarck, muncitorimea se pregătea să apere republica. Astfel se născu în 18 Martie **Comuna** *), lupta eroică de apărare a repu-

*) A se cerceta în această privință broșura „*Comuna din Paris*”, de Dr. Ottoi-Călin și Dr. Ecat. Arbore.

blicii, a proletariatului din Paris, în contra dușmanului din afară coalizat cu burghezia dinlăuntru — luptă care, din cauza deosebirilor de forțe și de împrejurări, trebuia să ducă fatal la zdrobirea muncitorimii. Cu inima sângerândă încă de actualitatea evenimentelor și de căderea eroicului proletariat francez, Marx descrie în „**Războiul civil din Franța**”, lupta, căderea și însemnătatea Comunei.

După căderea Comunei, activitatea practică a **Internaționalei** era pentru moment întreruptă. Pe de altă parte, Marx avea către mișcarea proletară, datorită de a-și termina opera începută — **Capitalul**, din care nu apăruse decât primul volum. Marx predă secretariatul Internaționalei, care-și strămută reședința la New-York, și el însuși poate acum să se dedea cu toată energia lucrărilor sale științifice. Numai așa fu în stare să completeze în întregime volumul al doilea cum și cel al treilea în părțile lui mai principale. Totuși, oricât de absorbit era de aceste lucrări științifice, el nu înceta un moment de-a supraveghea mișcarea muncitorească de pe tot continentul și în special pe cea germană, și-a intervenit, ori de câte ori împrejurări însemnate o cereau, cu cunoștințele și poveștele sale fecunde.

Munca peste măsură, încordarea prea mare a forțelor sale și o boală de ficat, zdruncinată încetul cu încetul sănătatea lui robustă. Se văzu silit din cauza aceasta să călătorească la Karlsbad și în sudul Franței. Nenorociri vin să-i grăbească sfârșitul. La 22 Decembrie 1881 muri nevasta sa Jenny, și odată cu aceasta lovitură începu și moartea lui. Curând după aceasta veni o a doua nenorocire, care-i dădu lovitura de grație. Fiica lui mai mare, Elianor, cea mai iubită dintre toate, muri curând după mama ei. Iar iarna dintre anii 1882—83 Marx, suferi de-o pneumonie. Părea de acum vindecat, când în 14 Martie muri, liniștit, aproape fără agonie și fu înmormântat în cimitirul Highgate, din nordul Londrei.

* * *

Până acum n'am vorbit decât de Marx ca om politic și de știință; nu mai puțin important e de-a cunoaște pe Marx ca per-

soană. Era vioi de temperamet, corpulent, bine dezvoltat, cu capul mare și ochi negri expresivi; părul și barba, pe care o purta totdeauna întreagă, erau negre, de un negru strălucitor, însă fața îi era pârlită, din care cauză prietenii și înșiși copiii lui îi ziceau **maurul**. Toată figura lui avea ceva adânc și măreț într'însa. Cunoștințele lui în toate direcțiunile erau uimitor de bogate. Despre economia politică și istorie nici vorbă. Științele naturale erau pentru dânsul un continuu obiect de studiu. În filologie era versat ca un specialist; limbile antice le cunoștea de minune și stăpânea mai pe toate cele moderne. Operele lui și le-a scris în nemțește, în englezește și în franțuzește. La 50 de ani învăță rusește și după șase luni de studii ceti pe Pușkin și Gogol în original; iar pe timpul războiului Crimeii luase chiar hotărîrea de-a învăța turcește și arăbește. Lui Marx i se aplică mai bine decât oricui cuvântul lui Buffon: stilul e omul. Un om sincer ca dânsul, care n'avea decât un singur cult, adevărul, incapabil de lingușitorie, de prefăcătorie sau poze, se manifesta sincer și în scrierile sale. Cea mai mare bază o punea în expresia curată, exactă și inteligibilă și era bun până la extrem. Stilul lui varia odată cu dânsul, cu stările lui sufletești și cu obiectul care-l preocupa. Stilul exact, științific, strălucitor prin puritatea lui — matematic am putea zice — din „**Capitalul**” său, știa să devină stilul mușcător, care străpunge și distruge sufletul dușmanului pe care-l țintește, ca în „**Dis-huit Brumaire**”, sau umor vioi al bătaii de joc din „**Damnul Vogt**”. Nu putea suferi ovațiunile mulțimii; și pe cât de nesuferită îi era popularitatea, pe atât de mult ura pe demagogi, pe cei ce înșirau fraze frumoase, pe „phraseurs” după cum obișnuia el să-i numească. Deviza pe care a urmat-o în toată viața și pe care a propovăduit-o tuturor cari l-au înconjurat, era sublimul vers al lui Dante, cu care-și sfârșește prefața volumului I din „**Capital**”: **Segui il tuo corso, e lascia dir le genti**. Batjocorit și hulit de toată lumea, părăsit adeseori chiar de tovarăși, el își urmă mândru și senin drumul său, drumul greoi și spinos al apostolului poporului desmoștenit.

Serios până la extrem când lucra sau discuta, era vesel și vioi în momentele de odihnă și în convorbirile cu prietenii. Bă-

nuitor față de un necunoscut și cercetător până la amănunțime când era vorba să fie primit un nou prieten în cercul mai restrâns al intimilor săi, sau al aceluia, cărora li era încredințat un post însemnat, devenea prietenos de îndată ce-i recunoștea calitățile necesare. Cu o îngrijire de părinte se interesa de dezvoltarea intelectuală a tuturor tinerilor, cari îl înconjurau. Nici odată nu obosea în a-i îndemna la muncă și la studiu. „A învăța, a învăța!” era cuvântul lui favorit. Dar nu numai că îndemna la muncă, ci și cerceta dacă fiecare făcea progrese în dezvoltarea sa intelectuală.

Tuturor căuta să le insuflă cât mai mult din spiritul de „auto-critică”, de care el singur era pătruns. O dragoste nemărginită avea el pentru copii. Nu arareori se întâmpla ca prietenii lui să-l vadă în timpul preumblărilor lor, părăsindu-i pentru un moment și alergând către un grup de copii ce se jucau pe stradă, pentru a lua în brațe pe unul, pentru a mângâia pe altul sau a da un ban unui al treilea. Cât despre dragostea pentru copiii săi, nici nu mai trebuie discutat. În orele libere era tovarășul lor de joc și-i însoțea în isprăvile cele mai nebunești — era copil între copii.

Viața de exilat, în cea mai aspră formă a ei, Marx și familia sa trebuia s'o suporte timp îndelungat. Pe lângă greutățile vieții active, a muncii peste măsură la care se deda Marx, el avu să sufere ani de-a rândul lipsurile și mizeria cea mai îngrozitoare.

„Am să-ți descriu, scrie Jenny Marx lui Weydemeyer, un amic al familiei, numai o singură zi, așa cum era ea și ai să vezi, că probabil foarte puțini refugiați au îndurat așa ceva. Fiind foarte greu de găsit pe aici o doică, m'am hotărât să-mi alăptez singură copilul, cu toate durerile neîncetate ce le simțeam în piept și spate. Dar sârmanul îngerăș sugea, odată cu laptele, atâtea griji și supărări ascunse, încât boala mereu, zăcea zi și noapte în continue dureri. De când e pe lume n'a dormit încă o noapte întregă, cel mult două până la trei ceasuri. În ultimul timp se adăugară încă crampe grozave, așa încât copilul atârna mereu între moarte și viață mizerabilă. În timpul durerilor acestora, el supse atât de tare, încât sânul meu deveni o rană; ade-

seori sângele țâșnea în gurița lui tremurândă. Astfel stăteam într-o zi, când apăru deodată stăpâna locuinței, căreia îi plătisem în timpul iernii peste 250 de taleri, și cu care convenisem prin contract, ca restul banilor să nu-l plătim ei, ci land-lordului ei, care, mai înainte îi aplicase sechestrul. Ea tăgădui atunci contractul și ceru cinci pfunzi, pe care i-am mai datora și pentru că n'aveam banii la moment, ne aduse doi portărei, cari puseră sechestrul pe tot puținul meu avut: paturi, albituri, haine, tot, chiar leagănul sârmanului meu copil și jucăriile mai bune ale fetelor mele, cari priveau scâldate în lacrimi. Amenințau să ridice totul peste două ceasuri. Eu stăteam atunci, cu copiii mei înghețați, cu pieptul meu dureros, pe pământul gol. Prietenul nostru Schramm alergă în oraș pentru a ne căuta un ajutor. Se suî într-o birjă, caii o rup de fugă, el sare din trăsură, și ne este adus acasă, unde eu jeleam împreună cu sârmanii mei copii tremurânzi.

A doua zi a trebuit să părăsim casa; vremea era rece; ploioasă și posomorită... Bărbatul meu ne căută o locuință; nimeni nu vrea să ne primească, când aude de patru copii. În sfârșit ne ajută un prieten, plătim și eu vând repede toate paturile mele, pentru a plăti farmacistului, brutarului, măcelarului, lăptarului, cari înfricoșați de scandalul sechestrului, năvăliseră deodată asupra-mi cu conturile. Paturile vândute sunt scoase în fața ușii și încărcate pe-o cotigă. Dar ce se întâmplă? Se făcuse târziu, după apusul soarelui, și legea engleză interzice. Proprietarul insistă cu agenții, că ar putea fi amestecate și lucruri de ale lui, că am voi să părăsim țara... În mai puțin de cinci minute s'au strâns mai mult de două sau trei sute de oameni dinaintea ușii noastre, tot norodul din Cheslea. Paturile sunt aduse înapoi; a doua zi deabea, după răsăritul soarelui, pot fi predate cumpărătorului. Când furăm astfel în stare să plătim fiecare centimă, prin vinderea întregii noastre gospodării, mă mutai cu dragii mei copilași în cele două odăițe ale noastre de acum, din hotelul nemțesc, Leicester Street, Leicester Square, unde găsirăm pentru 5 jum. pfunzi pe săptămână a gazdă omenească”.

Iată o altă descriere a d-nei Marx. Puține luni după moartea întâiului lor copil, „Forchen”, iată cum notează d-na Marx în

jurnalul ei moartea unei alte fetițe „Francisca”: „În timpul Paștelor a aceluiaș an — 1852 — se îmbolnăvi de-o bronșită, sărmana noastră Francisca. Trei zile se chinui cu moartea biata copilă. Suferise atât de mult. Micul ei corp neînsuflețit se odihnea în mica odăiță din fund, iar noi cu toții ne strânseram laolaltă în cea din față. Și cum se făcu noapte, ne așezarăm patul pe jos. Cei trei copii rămași în viață stăteau cu noi, și plângeau pe micul îngerăș, care, rece și palid, se odihnea nu departe de noi. Moartea sărmanului nostru copil se întâmplă tocmai în vremea sărăciei noastre celei mai amare... (banii pentru înmormântarea copilului lipseau)... Alergai atunci la un exilat francez, care locuia în vecinătate și care ne vizitase puțin înainte... El îmi dădu îndată, cu cea mai prietenească compătimire, doi pfunzi sterlingi. Cu aceștia fu plătit micul sicriu, în care dormea acum în pace, sărmana mea copilă. Când se născu, nu avusese leagăn, și chiar de ultima locuință ea a fost mult timp lipsită. Ce am simțit noi, când fu dusă la lăcașul ei de veci !”.

Aceste greutăți ale vieții nu putură însă nici un moment slăbi energia lui Marx. Niciodată el nu se simțea obosit și continua să muncească, să muncească mult, fără odihnă. Nu știa ce va să zică oboseala. Trebuia ca munca să-l doboare, să cadă fără de puteri, pentru ca să înceteze lucrul. Și lucra totdeauna, oricând îi era posibil; chiar în timpul preumblărilor nota mereu, la fiecare moment, observațiunii în carnetul său. Cum adesea ori nu putea să lucreze ziua, fiind ocupat cu diferite activități practice, lucra noaptea. Adeseori, când se întorcea acasă târziu, dela vreo ședință, și toți dormeau, se mai punea la lucru până în zorii zilei. Această activitate neobișnuită, care l-a făcut geniu, îi grăbi și moartea. Cu toată constituția lui robustă, el începu să slăbească către vârsta de 50 ani, și să se plângă de diferite deranjări în trup. Munca de noapte îi fu interzisă. Dar de îndată ce se simțea întremat, el începu din nou aceeași activitate, până ce o nouă criză se declara. Aceste crize deveniră din ce în ce mai dese. La ele se adăugă o boală de ficat, și încetul cu încetul, constituția de fier a lui Marx fu distrusă. Trebură să intervină și ultimele două lovituri: moartea nevastei și moartea fiicei sale, pentru ca uriașul

să fie doborât. „Cu toate că, cu masca cadaverică pe față; nu-mi vine a crede, că capul acesta genial a încetat să fructifice cu ideile sale uriașe, mișcarea proletară a ambelor lumi. Tot ce suntem noi, suntem printr'însul; și ceea ce este actuala mișcare, ea a devenit prin activitatea lui teoretică și practică; fără dânsul am fi stat mereu în noroi și confuzie”.

II.

S'ar cuveni acum să arătăm însemnătatea științifică a oprelor lui Marx. Ea este însă atât de mare, influența ei e atât de cuprinzătoare și atât de felurită, încât e imposibil a o concentra în câteva pagini. Aceasta a format subiectul unui număr nemăsurat de mare de scrieri, atât din partea adversarilor, cât și mai ales din partea celor mai competenți social-democrați. În rândurile cari urmează vom atinge numai două lucrări — cele mai însemnate — ale lui Marx: „**Manifestul Comunist**” *) și „**Capitalul**” și 'n treacă vom vorbi ceva și despre noua concepție și metodă de cercetare, pe care el a inaugurat-o și de care sunt pătrunse scrierile sale: **materialismul istoric** **).

Mai înainte însă, ceva despre modul cum lucra. Orice chestiune, pe care trebuia s o rezolve. era pentru dânsul și ușoară și foarte grea. Ii era ușoară, pentru că 'n capul lui avea atâtea cunoștinți, încât pentru orice chestiune, i se iveau imediat, datorită memoriei lui extraordinare, cu o repeziciune uimitoare și o bogăție neobișnuită, toate elementele necesare pentru rezolvarea ei; dar tocmai din cauza îmbulzelii în care veneau toate elementele, el nu le putea așterne tot așa de repede precum veneau, să le claseze în ordinea regulată, în care spiritul său științific îl silea să studieze orice chestiune, și din această cauză îi prezenta dificultăți. Când lucra. se plimba neconținut prin odaie, de colo până colo și gândea, apoi se punea la masă pentru a așterne rezultatul

*) Apărut separat în broșură.

***) Cercetează în această privință „*Materialismul istoric*” de Gorter și „*Conceptia materialista a istoriei*” de C. Dobrogeanu-Gherea.

gândirii sale. Se servea de toate cărțile și tratatele, pe cari le studiase înainte, și memoria lui puternică îl ajuta să găsească cu ușurință, în oceanul de pagini, pasajul care-l interesa. Pentru a se asigura de exactitatea unui citat sau a unei cifre, era în stare să răscolească toată biblioteca sa, de peste 1000 de volume, sau să alerge la vre-o bibliotecă din Londra.

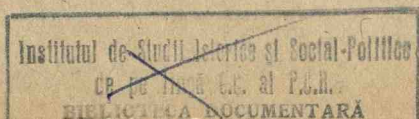
Nici odată Marx nu-și clădea sistemul său de deducțiuni mintale, pe abstracțiuni — după cum îi imputau economiștii burghezi. El nu întrebuița metoda geometrilor, care-și iau numai elementele din viața reală, uitând însă de realitate; Marx însă totdeauna, or și când și ori și unde era pătruns de dânsa. Pentru a studia societatea capitalistă, el se adâncește, cu răbdare și scrupulozitate, în analiza amănunțită a acestei societăți; și supune cercetărilor sale partea cea mai reală a ei, aceia care constituie baza ei, structura ei economică. Principala sa lucrare, „**Das Kapital**”, este închinată acestui studiu. Și aici, el se îndreaptă direct către elementul, care constituie miezul chestiunii, care caracterizează producțiunea capitalistă. El începe prin a stabili faptul tuturor cunoscut, că bogăția societăților în care domnește modul de producere capitalist, apare ca un **imens tezaur de mărfuri**. Marfa, care e un obiect real iar nu o abstracțiune matematică, este în modul acesta secretul sau celula bogăției capitaliste. Marx studiază această marfă, o întoarce pe toate părțile și descoperă într'însa un secret după altul, de care economiștii burghezi nici habar n'aveau. Odată marfa analizată din toate punctele de vedere, el studiază relațiunea dintre mărfuri, relațiunea dintre marfă și schimb. După aceea trece la legile creării condițiilor istorice pregătitoare ale producțiunii. Studiază diferitele forme ale producțiunii și arată cum o formă trece în cealaltă, cum una crează cu necesitate pe cealaltă. Desvoltarea logică a acestor apariții e redată cu atâta măiestrie, încât îți vine a crede că Marx le-a inventat. Ele derivă însă din realitate și sunt numai o imagine fidelă a adevăratei schimbări a mărfii (Lafargue). „**Capitalul**” se prezintă astfel ca o analiză de cea mai mare fineță a procesului economic capitalist și ca o revoluționare a în-

tregii economii politice burgheze. El pune baza științifică a socialismului proletarian.

Dar de spiritul acesta științific nu este pătrunsă numai opera lui principală, ci toate lucrările sale, tot ce gândea și scria Marx. Când studia vreo manifestare sau vreo situație socială, el nu vedea numai suprafața lucrului, ci pătrundea în adâncimea lui. Studia fiecare parte în acțiunea și reacțiunea uneia asupra celeilalte. Separa fiecare parte de cealaltă și studia istoria dezvoltării sale. Dela lucrul însuși trecea la mediu și studia influența unuia asupra celuilalt, apoi iar se întorcea la dezvoltarea, la fazele lucrului, la evoluția și revoluția, pe care a făcut-o. Pentru dânsul nu existau lucruri izolate, „prin și pentru dânsel”, fără o relațiune cu cele înconjurătoare, ci o lume complexă, în continuă mișcare și sarcina lui era de-a descoperi întreaga viață a acestei lumi, cu toate manifestările ei atât de amestecate și de complexe. Astfel toată societatea și toate manifestările ei se descompuneau sub scalpelul lui scrutător, într'o cantitate nesfârșită de elemente, care prezentau atâtea fețe pentru a fi studiate și toate acțiunile și reacțiunile dintre dânsel îi făceau posibil să descopere legătura lor misterioasă; iar apoi, odată studiate și analizate din toate punctele de vedere, veneau rând pe rând să se alătore, să se completeze una pe alta și să constituie la loc întregul, pe care l-a cercetat. Și pe cât de departe putea el merge cu subdiviziunea, în elementele lui cele mai fine, a obiectului studiat, pe atât de mareș putea el fi în reconstituirea lui.

Pe cât de savant era în analiză, pe atât de filozof în sinteză, în concepția întregului. Numai datorită spiritului acestuia de investigație și de concentrare a unei lumi întregi de manifestări într'o singură sferă de gândire, putu să se ridice la înălțimea concepției sale materialiste a istoriei. Insemnătatea și măreția acestui sistem o putem asemui numai cu aceea a unui singur sistem în lumea filozofiei — concepția lui Darwin asupra evoluției organice *). De altfel între acești doi, cei mai mari savanți și filozofi ai secolului al XIX-lea, precum și între sistemele lor, există o mare asemănare. La amândoi găsim aceeași seriozitate

*) Vezi „Marxism și darwinism“, de Paneekock.

științifică, aceeași amănunțime a analizei, căreia ei supun forțele studiate. Unul dă cheia, care explică forța evolutivă și de progres al lumii animale și vegetale — a lumii organice, — iar celălalt, forța care împinge evoluția societății omenești.

Sistemul acesta filozofic al lui Marx revoluționează toate concepțiile de până acum asupra evoluției istorice. Toți cercetătorii istoriei omenirii până la dânsul, erau de acord, că ultima cauză a tuturor transformărilor istorice este de căutat în transformarea ideilor oamenilor și că din toate transformările istorice, cele **politice** sunt cele mai importante, acele cari influențează întreaga istorie. Aici se operau cercetările. Dar această cauză explicativă ultimă, punea la rândul ei o altă întrebare, căreia nu i se putea da nici un răspuns: care este origina ideilor? Cum se explică ideile politice ale unei epoci oarecare? La aceste întrebări răspunde Marx. În producția socială a mijloacelor de existență, oamenii contractează raporturi necesare și independente de voința lor; aceste raporturi ale producției sunt corelative cu fiecare studiu al dezvoltării ei și toate la un loc constituie structura economică a societății. Aceasta e baza, pe care se ridică supra-structura juridică și politică, căreia îi corespund anumite forme sociale ale conștiinței. „Modul de producere al vieții materiale determină în general procesul social, politic și intelectual al vieții. Nu conștiința omului determină modul său de-a fi, ci din contră modul său social de-a fi determină conștiința sa”. Toate manifestările istorice se explică în modul cel mai ușor posibil, odată ce cunoaștem structura economică a societății corespunzătoare; tot astfel se explică concepțiile și ideile fiecărei perioade istorice, din condițiunile economice și din relațiunile politico-sociale ale fiecăruia din ele, condiționate de dânsese.

Cum se efectuează transformarea ideilor, a întregii ideologii a unei perioade istorice, și mai ales, cum și când are loc trecerea unei perioade într'alta nouă?

Într'un anumit stadiu de dezvoltare a societății, forțele sociale ale producției sunt incomodate de forma relațiunilor stăvilite de dânsa; ele vin în contradicere cu raporturile existente ale producției, adică cu forma de proprietate prezentă; aceste raporturi,

cari până acum erau forme de dezvoltare a forțelor productive, devin **obstacole**. Producțiunea e strânsă ca într'un lanț de fier care trebuie rupt, pentru ca ea să nu sufere. Atunci începe o epocă de revoluție socială. Odată însă cu schimbarea bazei economice, se distruge încetul cu încetul, întreaga structură ideologică, care nu este decât un produs al acesteia din urmă. De aceea, „dedesubtul transformării ideologice, adică a fenomenelor juridice, politice, religioase, artistice și filozofice, transformare, care are loc în stadiile de trecere dintr'o epocă într'alta, — transformare ușor de recunoscut și prin care oamenii își dau seama și-și explică conflictul care are loc — trebuie căutată adevărata cauză a acestei transformări în revoluția materială ce are loc în condițiunile economice ale producțiunii”. Iar un sistem social nu începe să se distrugă, pentru a da naștere altuia, până când forțele sale productive n'au ajuns la cea mai complectă dezvoltare, pe care i-o poate da acest sistem și o societate nouă nu vine să înlocuiască pe una care trebuie să piară, până când condițiile ei materiale de existență n'au fost „clocite” în sânul vechii societăți. Care este forma în care se îmbracă acest **antagonism** dintre modul de producere și raporturile de proprietate ale societății? Care pârghie forțează trecerea unei forme sociale într'alta? Relațiunile dintre oameni rezultate din modul de producere a fiecărei epoci, dau naștere la diferite **clase**. Intre aceste clase, din cauza deosebirilor de interese dintre ele, există totdeauna o dușmănie. Istoria de până acum a omenirii nu fu altceva decât „istoria unor lupte de clase”. În sânul fiecărei societăți, din însăși condițiile ei economice, se naște o clasă nouă, care intră în conflict cu clasa stăpânitoare, și conflictul acesta revoluționează, prefăcând societatea într'alta nouă. Toate luptele politice ascunse și variate nu sunt decât strădanile claselor vechi pentru a-și menține dominațiunea, asigurată de condițiunile sociale existente, și încercările claselor noi de-a dobândi ele dominațiunea pe care le-o promite societatea ce trebuia să se nască.

Iată în rezumat concepția istorico-filozofică a lui Marx. Cu spiritul său pătrunzător el merge mai departe de ultimul stadiu al cercetărilor istoricilor burghezi, cercetează dincolo de bariera

stabilită de dânsii și descoperă în structura și transformările economice ale societății, baza structurii și transformărilor politico-ideologice ale acesteia; iar în **lupta de clasă**, puterea care mână trecerea societății dintr'o formă într'alta — descoperire, care avu menirea să dea socialismului, rădăcitor până atunci, o bază științifică și să revoluționeze spiritul clase noi, care se ridică în societatea capitalistă — **proletariatul** *).

Ideea socialistă nu este o descoperire a lui Marx. Ea este cu mult mai veche. Încă în timpurile vechi, **Platon** era propovăduitorul unui socialism, unui comunism specific lui și timpului său. Mai târziu în evul mediu, **Thomas Morus**, **Campanella** și alții, erau tot atâția făuritori de sisteme socialiste și antemergătorii comuniștilor moderni, **St. Simon**, **Fourier**, **Owen**, **Cabet** și alții. Toți aceștia, ca și Marx, arătau că numai într'o societate în care va dispărea proprietatea privată și în locul ei va fi introdusă producțiunea și consumațiã comună, numai într'o așa societate vor dispărea nedreptățile și contrazicerile celei prezente. Dar între dânsii și Marx există o deosebire fundamentală. Toți comuniștii antemergători lui, plecând dela nedreptățile societății în care trăiau, făureau în mintea lor o societate, în care relațiunile să fie astfel combinate, încât ele să înlătore aceste nedreptăți; construiau o societate artificială, ideală, care să fie opusă societății prezente — comunismul lor era **utopic**. Marx nu pleacă din acelaș punct. El devine socialist studiind societatea. El nu încearcă să născocască o societate, în care să fie înlăturate relele celei prezente, ci, analizând întreaga istorie a omenirii, formele sociale prin cari ea a trecut în general, și ultima ei formă — **societatea capitalistă** — în special, a ajuns prin deducțiune științifică la concluzia, că societatea care va izvorî, prin necesitate istorică, din cea capitalistă, va fi **societatea socialistă**. Prin urmare Marx nu e socialist a priori, ci devine socialist pentru că a recunoscut că evoluția istorică duce într'acolo. Caracteristic în această privință este că Marx, în deosebire de comuniștii anteriori lui, nici nu descrie o societate comunistă în întregimea ei,

*) Vezi în această chestiune „*Lupta de clasă și transformarea socială*“, de Ilie Moscovici.

ășa cum va funcționa peste secole. Nu face aceasta, întâi pentru că el n'o făurește în mintea lui, nici nu încearcă să facă așa ceva: ea fiind produsul unei evoluții istorice, el nu putea prevedea decât în trăsături generale această evoluție. Al doilea, pentru că nici nu era nevoie să facă aceasta; el nu trebuie să convingă pe oamenii săi de dreptatea acestei societăți, pentru a-i câștiga de partea lui, căci ea se va realiza dela sine, prin însăși forțele evoluției, iar oamenii, chiar fără să voiască, vor conlucra la înfăptuirea ei.

Ruperea complectă cu sistemele idealisto-utopice vechi și stabilirea, pentru prima oară în mod sistematic, a principiilor socialismului său științific o face Marx, în 1847 împreună cu Engels în „**Manifestul Comunist**”. Această lucrare mică, abea de 20—30 pagini, concurează în însemnătate cu uriașa lucrare a lui Marx. „**Das Kapital**”. Dacă aceasta din urmă, prin analiza amănunțită a procesului economic din societatea capitalistă și-a câștigat pentru veci o însemnătate științifică, nu mai puțin și „**Manifestul Comunist**”, prin epoca pe care o inaugurează în istoria mișcării muncitorești, și prin urmare a omenirii, rămâne un document nepieritor. El este piatra fundamentală a socialismului științific, „evanghelia” social-democrației moderne, după cum, cu drept cuvânt, îi zice Kautsky în prefața la traducerea în jargon a **Manifestului**. „Dacă Marx și Engels n'ar fi scris nimic mai mult, zise Liebknecht. dacă ei ar fi fost înghițiți de revoluția, în ajunul căreia, printr'o prevedere profetică, aruncaseră în lume **Manifestul — ei și-ar fi câștigat totuși nemurirea**”.

Această cărțuie este o schițare a întregii evoluții istorice: este istoria omenirii. Cu ajutorul metodei și concepției materialiste a istoriei, autorii ei trasează în linii magistrale fazele prin cari trece această evoluție. Ea ne este descoperită ca un șir de lupte de clase. Omenirea trece din epoca producțiunii asiatică, în cea antică, în cea feudală și apoi în cea modernă-burgheză, prin însăși forțele antagonice și luptele de clase din acele stadii, elementele fiecărei epoci născându-se în cea precedentă. Epoca burghezo-capitalistă este faza actuală a acestui proces lung al evoluției, dar ea nu este stadiul ultim al evoluției. **Această socie-**

tate pregătește în sânul ei elementele societății următoare, care va fi societatea socialistă, după cum societatea feudală pregătise elementele celei capitaliste. Epoca feudală se caracteriza prin producțiunea individuală a gospodăriilor țărănești de sine stătătoare, gospodării, care-și satisfăceau singure toate necesitățile lor — schimbul fiind restrâns — și prin nobilimea feudală stăpânitoare. Odată cu dezvoltarea orașelor și a industriilor casnice, a relațiilor comerciale — naționale mai întâi, internaționale mai târziu — se nascu o burghezie orășenească, care intră în luptă pentru drepturi cu nobilimea feudală. Odată cu descoperirea Americii, prin secolul al XV-lea, piața comercială crește, industria casnică se transformă în manufactură; aceasta, la rândul ei, prin descoperirile științifice și a mașinii cu vaporii în primul rând, trece în marea industrie. Burghezia începe a câștiga o preponderență, din ce în ce mai mare, concentrând în mâinile sale bogățiile și puterea socială. Ea este însă stingherită în dezvoltarea sa de nobilimea feudală, care menținea în mâinile ei puterea politică. Dușmănia de clasă se accentuează din ce în ce mai mult și conflictul se termină cu căderea nobilimii feudale și întronarea marelui burghezii. Epoca capitalistă, odată înființată și în formă, oferea producțiunii condițiunile cele mai favorabile. Acum, sub ochii noștri, această producțiune merge cu pași repezi spre dezvoltare tot mai uriașă. Modul de producere capitalist câștigă o branșă după alta, o țară după alta, cucerește lumea întreagă. Tot universul este prefăcut într-o mare piață de desfacere. Dar societatea capitalistă dezvoltă încetul cu încetul și germenii cari o vor distruge. Din cauza producțiunii anarhice, societatea suferă de **crize cronice** isvorite din **supra-productie**, întovărășite de greutate și mizerii pentru populația cea mai numeroasă. Proprietatea privată, care a fost atâta vreme factorul de progres al producțiunii capitaliste, devine acum piedica sa. Precum se dezvoltase burghezia în epoca feudală, se dezvoltă în societatea capitalistă o nouă clasă, proletariatul, care concentrează în mâinile sale nu bogăția, ci **însemnătatea și puterea productivă**. Ea e singura clasă productivă, însă în același timp și aceia care nu posedă nimic, e clasa desmoștenită. Pentru dânsa, proprietatea privată constituie singura cauză

a rețelilor sociale, de aceea ea este dușmană proprietății private. Proletariatul este deci purtătorul acelei schimbări, singura capabilă a desființa rețele societății capitaliste, a o regenera și transforma în societate socialistă, **bazată pe proprietatea colectivă**. Lupta de clasă a proletariatului e deci aceea care va revoluționa societatea; dânsul trebuie dar să se organizeze în **partid de clasă independent**, să lupte pentru **cucerirea domniei politice**, pentru a organiza producțiunea socialistă, către care tinde societatea capitalistă.

Cu această enunțare își luă zborul „**Manifestul Comunist**”, pentru a cuceri extremitățile cele mai îndepărtate ale lumii, trezind în sufletul proletariatului speranța unei lumi noi, ce trebuia să vină și pe care el era chemat s'o înăptuiască. El fu pentru proletariat **trezirea conștiinții**, a datoriei de clasă, față de sine și de rolul său istoric. Fu steagul în jurul căruia se grupară mii și mii de desmoșteniți, pentru a forma avant-gadra luptei de emancipare de sub exploatarea capitalistă și de orice exploatare în general.

„**Proletari din toate țările, uniți-vă!**” strigă pentru întâia oară **Manifestul** în toate colțurile lumii — și proletarii din toate națiunile își întinseră frățește mâinile peste granițe, închegând cea mai uriașă asociațiune, pe care a cunoscut-o vreodată istoria — **Internaționala**. Și **Internaționala** a fost și este opera lui Marx. Ea e realizarea practică a ideilor sale științifice. Creând-o, Marx a dovedit încă odată și în mod strălucit, că el nu e numai filozof, că nu se îndepărtează de lumea reală, ci că viața lui a fost o combinație armonică de studiu și de acțiune. Cu aceeași ardoare cu care-și urma lucrările științifice, continua să supravegheze fiecare mișcare muncitorească, să lupte neobosit, întâi pentru educarea proletariatului, pentru a-l face apt de-a se organiza în **Internațională**, iar mai apoi, pentru a feri **Internaționala** însăși de-a apuca pe cărări greșite. Cu prețul sănătății, a vieții sale, Marx a fost în stare s'o menție pe calea adevărată a luptei de clasă și a socialismului științific. Social-democrația modernă trebuie să fie de două ori recunoscătoare: pentru tăria concepției și a metodei științifice pe care i le-a pregătit și pentru activitatea

7108

lui practică, pentru realizarea prin munca lui, a începutului mișcării socialiste. Ea n'avu apoi decât să urmeze opera teoretică și practică, începută de genialul ei părinte.

*

Insemnătatea istorică a lui Marx ?

Dar aceasta nu se poate reda în puține cuvinte. Trebuie să gândești la toată influența pe care a avut-o el asupra mișcării muncitorești, la întinderea uriașă ce ea a căpătat-o în sfertul de veac care s'a scurs dela moartea lui, la milioanele de oameni de pe tot pământul, cari s'au însuflețit de idealul învățăturilor sale și se îndreaptă cu toții, în mod unitar, spre acelaș fel, pentru a înțelege această însemnătate. Viața lui face epocă în evoluția istorică, ea marchează în era capitalistă aurora unei lumi ce trebuie să răsară, și Marx sub acest raport poate fi asemuit numai cu apostolul creștinătății. Pe când însă învățăturile de înfrățire dintre oameni ale celui din urmă nu s'au împlinit, căci ea se află pe pragul unei lumi care dispărea, exploatarea de clasă și robirea omului de către om, — realizarea învățăturilor apostolului socialismului se înfăptuește pe zi ce merge și lumea pe care el o prevestește și care se apropie cu pași uriași, va realiza într'adevăr desființarea ori și cărei clase și ori și cărei robii.

Ca și geniul creștinătății, Marx avu să urce calvarul spinos de apostol, pe care l-au pregătit aceea cari simțeau în propovăduirea învățăturilor sale, dărâmarea domniei lor de clasă. Nemăsurată însă era pentru dânsul mulțumirea, când vedea ideile sale pătrunzând în masele desmoștenite și câștigând o victorie după alta. Desvoltarea mișcării proletare fu, în tot timpul cât a trăit, recompensa cea mai frumoasă pentru el. Sunt 25 de ani dela moartea lui Marx și ceea ce era odinioară un mănunchiu de luptători, a devenit acum noua și uriașa **Internațională** a clasei proletare, care îmbrățișează tot pământul și-și numără discipolii cu milioanele. Iată de ce proletariatul sărbătorește, cu fiecare victorie a sa, memoria neuitatului său luptător. Și pășind în spre înfrățirea societății comuniste, aceste milioane, călăuzite de spiritul lui Marx, i-au ridicat în mintea și în inima lor, monumentul cel mai mareț ce s'a închinat vreodată memoriei unui om.

VERIFICAT
2017

BIBLIOTECA
CENTRALA
UNIVERSITATII
BUCURESTI

Institutul de Studii Interdisciplinare și Sociale
de pe lângă A.S. al P.C.R.
BIBLIOTECA DOCUMENTARĂ

VERIFICAT
2017